

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Евгени Георгиев Евгениев
Висше училище по застраховане и финанси
на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност **професор**
във Висшето училище по застраховане и финанси
по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,
Професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси, парично
обращение, кредит и застраховка“

В конкурса за професор, обявен в Държавен вестник, бр. 5 от 17.01.2025г. и в интернет-страница на Висшето училище по застраховане и финанси, като кандидат участва **гост-професор д-р Андрей Боянов Захариев** от Висшето училище по застраховане и финанси

1. Общо представяне на получените материали

С Решението на заседание на Академичния съвет с Протокол No 10 от 12.03.2025 г. и Заповед № 119 от 24.03.2025г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност **„професор“ във ВУЗФ** по област на висше образование 3 „Социални, стопански и правни науки“, Професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“.

За участие в обявения конкурс е подал документи гост-професор д-р Андрей Боянов Захариев от Висшето училище по застраховане и финанси, регистриран в НАЦИД под номер 14820 с академични длъжности „доцент“ от 2001 год. и „професор“ от 2012 год.

Представеният от гост-професор д-р Андрей Захариев комплект материали на хартиен/електронен носител е в съответствие с Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности във ВУЗФ и включва следните документи:

1. автобиография по европейски формат;
2. копие на дипломата за притежаваната образователна и научна степен „доктор“ или научна степен „доктор на науките“;
3. документ за заеманата академичната длъжност „доцент“ и „професор“;
4. монографичен труд с резюме;
5. списък на публикациите след заемането на академичната длъжност „доцент“ или защитата на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ и екземпляри от тях;
6. резюмета на български и английски език на публикациите след заемането на

- академичната длъжност „доцент“ или защитата на дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“;
7. медицинско свидетелство (за външни лица);
 8. свидетелство за съдимост (за външни лица);
 9. удостоверение за изисквания се стаж по чл. 33, ал. 1, т. 2;
 10. разделителни протоколи за съвместните публикации, ако има такива;
 11. доказателства за ръководство на докторанти, назначени като преподаватели във висшето училище;
 12. доказателства за ръководство на научни проекти и други изследователски задачи;
 13. справка за изпълнението на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“;
 14. справка за оригиналните научни приноси в трудовете и за цитиранията (без автоцитиранията);

Кандидатът гост-професор д-р Андрей Захариев е представил за оценка по конкурса общо 42 научни труда, от които 33 студии, статии и доклади (вкл. 10 в SCOPUS/Web of Science), 2 монографии, 1 глава от колективна монография, 5 учебника и 1 учебно пособие. Представени са и документи за ръководство и участие в научни проекти (26 проекта), справки за цитирания и рецензии (12 цитирания в SCOPUS, 17 рецензии в SCOPUS, 4 цитирания в монографии и 211 цитирания в нереферирани списания с научно рецензиране), справки за научно ръководство на 17 защитили докторанти, всичките вписани в НАЦИД.

Минималните изискуеми точки по групи показатели за академичната длъжност „професор“ от ППЗРАСРБ за област на висше образование 3, ПН 3.8 „Икономика“ са категорично изпълнени. Кандидатът по конкурса гост-професор д-р Андрей Захариев представя чрез справки и приложения доказателства за 3348,80 точки по ППЗРАСРБ, като по групи показатели превъзхождат минимума е както следва: група А – съответствие от 50 точки, група В – съответствие от 100 точки, група Г – превъзхождение от 163,41 точки при изискуеми 200 точки, група Д – превъзхождение от 1430,00 точки, при изискуеми 100 точки, група Е – превъзхождение от 1205,39 точки при изискуеми 100 точки.

2. Кратки биографични данни (на кандидата)

Гост-професор д-р Андрей Захариев завършва висше образование с магистърска степен през 1994 г. През 1999 год. защитава докторска дисертация на тема "Финансово управление на човешките ресурси". Академичната си кариера на преподавател започва през 1995 (като хон.

асистент) и до 2024 год. достига до академичните длъжности „доцент“ от 2001 г. и "професор" от 2012 год. с научна специалност "Финанси, парично обращение, кредит и застраховка". Заемал е административни позиции в СА „Д.А.Ценов“ – координатор и директор на център за дистанционно обучение, зам.-ректор по обучението на магистри и докторанти, заместник-председател на Общо събрание, ръководител катедра "Финанси и кредит" и декан на факултет "Финанси". Ръководил е магистърски програми "Финансов мениджмънт" и "Международен финансов мениджмънт" (на английски език за двойна диплома). Научен ръководител е на седемнадесет български и чуждестранни докторанти със защитена докторска степен. Автор е на научни изследвания и учебно съдържание по "Международни финанси", "Финансов анализ с MS Excel", "Финансова теория", "Въведение във финансите", "Управление на дълга", "Управление на капиталите във фирмата", "Финансово управление на човешките ресурси", "Управление на общинските бюджети", "Техники за проектно финансиране", "Финансова аналитика", "Валутни и валутни сделки" и др. Бил е главен редактор на научни списания, работил е по десетки научни проекти като координатор и член на научни екипи, ръководил е проекти по Еразъм+ KA220-NED. Специализирал е в университети в Германия, Великобритания, Гърция, Малта, Украйна, Русия, Швейцария, Мароко, Испания и др. Автор е на над 270 регистрирани в НАЦИД публикации включително 15 монографии, над 90 студии и статии, над 70 учебници и учебни пособия, както и над 80 научни доклади от конференции. Оценен е с индекс на Хирш 5 в SCOPUS и индекс на Хирш 3 в Web of Science. Отличен е с почетните звания "Doctor Honoris Causa" на Донецкия национален университет "Василий Стус", гр. Виница, Украйна (през 2017 г.) и "Professor Honorificus" на Университет "Артифекс" в Букурещ (през 2024 г.). Негови научни трудове са публикувани на български, английски, руски, турски, румънски и сръбски езици.

През ноември 2024 год. гост-професор д-р Андрей Захариев се присъединява към екипа на Висшето училище по застраховане и финанси и води академичните курсове в ОКС „Бакалавър“ по „Основи на финансите и икономически теории“ и „Финансов риск мениджмънт“.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата/-ите

Кандидатът гост-професор д-р Андрей Захариев има богат преподавателски опит като за учебно-методическата си работа е разработил множество учебници и учебни курсове, като по конкурса представя:

- Техники за проектно финансиране (самостоятелен учебник);
- Управление на капиталите;

- Кръгова икономика (на английски език);
- Финансова теория.

В представения за рецензия **монографичен труд** със заглавие „**Финансовата децентрализация - крос анализ и емпирични свидетелства**“ (2025 г., ISBN 978-619-7622-67-6), авторът поставя за обект на изследване финансовата децентрализация в България, а за негов предмет – установяването чрез крос анализ и емпирични свидетелства на актуалното състояние, проблеми и перспективи пред българските общини през призмата на отговорностите и правомощията на органите за местно самоуправление. Водещата теза в монографичния труд се формулира както следва: финансовата децентрализация е многомерен процес със стратегически характер, съчетаващ делегиране на правомощия с ресурсната им обезпеченост за осигуряване изпълнението на постановките в Европейската харта за местно самоуправление, в среда на множествени кризи и перспективи, свързани с членството на страната в Шенгенското пространство и Евророната.

Целта на разработката е да се изследва финансовата децентрализация в периода 2020-2025 год. като процес и моментно състояние, с отчитане влиянието на множествените кризи, изчерпването на източници на собствени приходи в общинските бюджети и перспективата за акумулиране на позитивни ефекти от членството на страната в Шенгенското пространство и приемането на България в Евророната. Проведеното качествено изследване на процеса на фискална децентрализация разкрива проблеми и чертае насоки за тяхното решаване.

След преглед на теоретични постановки и най-актуални научни изследвания по проблемите на децентрализация в **глава първа** са изведени графичните профили на разпределения на отговорите в анкетата се дава визуално представяне на разпределението на предпочитанията на респондентите в няколко посоки. Първата посока на оценка е процесна и установява дали и доколко имаме тенденция на подобрене или влошаване в политики, които маркират финансовата децентрализация не само като разписан стратегически документ, но и като реални ефекти, измерени през призмата на финансовото състояние на българските общини (първият раздел с въпроси). Втората посока на оценка е статична и формира оценка към избраната втора времева точка – преди приемането на страната в еврозоната и след приемането в шенгенското пространство (раздел девети в анкетата). Този раздел тества перспективата за развитие и основните фактори, които могат да подкрепят подобряването на състоянието на общинска икономика на база политически решения на централната власт.

В **глава втора** е проведен крос анализ. Резултатите показват, че през периода на пандемията от COVID – 19 финансовото състояние на общините е по-лошо в сравнение с това през следпандемичния период и през 2024 г. Изключение правят малките общини, чието положение показва подобрене през 2024 г. Тенденции за подобряване на финансовото

състояние за периода 2020-2025 г. се установяват в повечето от средните и големи общини и в по-малка част от малките и най-големи общини. Установява се, че най-предпочитан начин за финансиране на повечето категории общини е ползването на заеми от фонд ФЛАГ. Има обединение на мненията на общините около въпросите за организацията на сметосъбирането, като по-голямата част предпочитат то да се осъществява от общинско предприятие по ЗОС. Общините не са единодушни обаче на каква база трябва да се определя данък битови отпадъци. Обединение на мненията на общините има и около въвеждането на разделното сметосъбиране и оценката за качеството на тази услуга. Различните видове инфраструктура (ВиК и електро) и в четирите категории общини се оценява като по-добра в общинските центрове, в сравнение с тази в териториите извън тях. Средните и големите общини в най-голяма степен оценяват позитивните ефекти от разработването и прилагането на Плана за интегрирано развитие върху съответната община, както и тези от Националния план за възстановяване и устойчивост, докато малките и най-големите в по-малка. По-големите общини са по-позитивно настроени по отношение позитивното въздействие на влизането на страната в Шенгенското пространство, в сравнение с малките. Същото се наблюдава и по отношение на влизането на страната в Еврозоната, макар по този въпрос скептицизма да е по-голям. Данните сочат, че всички категории общини разчитат на туризма като фактор за развитие, особено най-големите.

Чрез прилагане на инструментариума на дескриптивната статистика и секторния корелационен анализ на анкетните резултати в **глава трета** се извеждат иконометрични оценки на степените на ексцес и симетрия в разпределението на отговорите в анкетното проучване със срезов анализ в началото на 2025 г. преди приемането на България в еврозоната. Данните от дескриптивната статистика показват липсата на нормално разпределение за повечето изследвани променливи и характеристики на процеса на финансова децентрализация. Установените корелационни взаимовръзки са с различна степен на сила между позициите на общините за финансовата децентрализация към началото на 2025 г. и потвърждават отсъствието на универсални решения на установените проблеми, което налага прилагане на итеративен подход за тяхното преодоляване. Въз основа на данните авторът установява, че повечето връзки между променливите в рамките на отделните групи се характеризират с умерена до висока корелация и по-рядко като много висока. Заключение е, че преодоляването на разрыва между децентрализацията на отговорности и централизацията на ресурси в системата на публичния сектор на икономиката изисква постоянен дебат и обществен интерес.

Втората представена по конкурса монография е под заглавие „**Фискална децентрализация и финансово управление на общините в България**“ (2012 г., ISBN 978-954-23-0742-6).

Чрез критичен преглед на процеса на фискална децентрализация в България и паралелни анкетни проучвания сред целеви групи респонденти чрез монографията са установени набор от слабости и пропуски в процеса, водещи до сериозно влошаване на финансовата стабилност на общините (особено в периода на финансовата криза 2009-2011 г.). За обект на изследване в монографията се определя фискалната децентрализация в България, а за неин предмет – инструментариумът за финансово управление и развитие на дълговия капацитет на общините като контрапункт на политиката на централизация на финансовите ресурси. Водещата теза в монографичния труд се формулира, както следва: чрез мотивиране на процеси на фискална децентрализация и паралелно внедряване на техники и инструменти за многогодишно финансово управление и развитие на дълговия капацитет българските общини са в състояние да осигурят реално изпълнение на постановките в Европейската харта за местно самоуправление, свързани с обезпечаването на необходимите ресурси и средства за изпълнение на делегираните правомощия и отговорности. Целта на разработката е да се изследва процесът на фискална децентрализация в периода 2007–2011 г. и да се аргументират иновативни, многоцелеви инструменти за общинско финансово управление, осигуряващи дълговия капацитет и бюджетния процес в българските общини.

За постигане целта на разработката и валидиране на изследователската теза са развити осем глави и формулирани работни хипотези, относими към всяка една от тези глави: Хипотеза **първа**. В България финансовата децентрализация е възможна основно по пътя на фискалната децентрализация. Хипотеза **втора**. Независимо от позитивните нормативни изменения и предоставянето на правомощия на общинските съвети при определяне размера на определени данъци по ЗМДТ, е налице влошаване на финансовото състояние на общините в периода 2007–2011 г., корелиращо с макро- и локални фактори. Хипотеза **трета**. Налице е по-голяма зависимост на местните органи за самоуправление от централната власт за малките общини (общините до 10 хиляди жители и от 10 хиляди до 30 хиляди жители) и последваща склонност към по-големи претенции за финансови трансфери, включително чрез способа на споделените данъци. Хипотеза **четвърта**. Налице са предпоставки за обвързване на данъци по ЗМДТ с политиките по поддържане на публичната техническа инфраструктура в условия на корекция в определяни за несправедливи постановки в данъка върху превозните средства. Хипотеза **пета**. Българските общини максимализират ефектите от усвояване на средствата по Оперативни програми чрез развитие на управленско-аналитичен инструментариум, изследващ всички бюджетни потоци и допустим капацитет за съфинансиране, включително чрез поемане на общински дълг, в граници, гарантиращи неговата поносимост и обслужваемост, при разнообразни, моделирани, многогодишни сценарии за развитие на местната общност в условията на фискална децентрализация. Хипотеза **шеста**. Поради редуциране (а в определени

случаи и изчерпване) на собствени източници за финансиране на инвестиционните програми в общините, чрез техниките за финансиране на общински инвестиционни проекти с поемане на общински дълг, могат да се осигурят необходимите ресурси и преодолее дефицитът, понасян от цикличния характер на собствените приходи в условията на финансово-икономическа криза. Хипотеза **седма**. Чрез дългово осигуряване на общинския инвестиционен процес в българските общини (по примера на община Варна, община Шумен и др.) са акумулирани необходимите ресурси за инвестиции в техническа инфраструктура и съфинансиране на проекти по Оперативни програми на ЕС. Хипотеза **осма**. В сектора на водоснабдяването и канализацията са налице съществени проблеми, които изискват спешни интервенции и управленски решения в местните общности с оглед постигане на стандартите за качество, намаляване на водозагубите и спазване на сроковете за ограничаване и окончателно спиране на досегашните замърсявания на реки и водосборни територии.

И двата монографични труда от 2025 г. и от 2012 г. илюстрират умението на кандидата за самостоятелно и задълбочено изследване на важни и наболели въпроси на финансовата децентрализация.

В научната и научно-приложна дейност на гост-проф. д-р Андрей Захариев има значителен обем научни приноси, по-важни от които са:

- ✓ Национални изследвания в две времеви точки (2012 и 2025 г.) и два периода (2007-2011 г. и 2020-2024 г.) върху фискалната децентрализация в България и укрепването на инвестиционния капацитет на общините. Усъвършенстване техниките за финансов мениджмънт на българските общини и проектното финансиране (Научни публикации №1 и №2).
- ✓ Теоретико-емпирични изследвания и доразвития в областта на човешкия капитал, дигитализацията, корпоративната социална отговорност, здравеопазването и финансовото управление на човешките ресурси в българския банков, финансов и осигурителен сектор (Публикации 14; 15; 18; 34; 35).
- ✓ Методически, регулаторни и дидактически обогатявания в областта на качеството на висшето образование по финанси и икономика, развитието на многоезиково учебно съдържание, електронното и дистанционно обучение, изкуствения интелект и инвестициите в модерна учебна среда във висшите училища по стандарт STEM (Публикации 11; 20).
- ✓ Макроикономически и международни сравнителни изследвания върху златните резерви, балансовите позиции на централната банка, националните дефицити и здравеопазната система в условия на множествени кризи. Теоретични и емпирични

проучвания върху „икономика в сянка“ и „бягството от данъка“ (Публикации 25; 27; 28; 36; 40).

- ✓ Обосновка и апробиране на технология за изграждане на базирана върху фундаментален анализ годишна лихвена крива в България. Апробиране към българския капиталов пазар на методика за оптимализация на капиталовата структура на българските публични компании (Публикации 26; 41).

Допълнително кандидатът по конкурса е обособил аналитично 3 броя приноси с характер на новости, 3 броя приноси с характер на обогатяване на съществуващите знания и 3 броя приноси с характер на приложение на научнопрактически постижения.

Кандидатът е представил и множество статии и доклади от научни конференции, които потвърждават високата научна и практическа подготовка и задълбочеността на изследванията на гост-професор д-р Андрей Захариев. С нивото си на цитируемост по Хирш в SCOPUS кандидатът по конкурса следва да бъде поставен сред високо ранкираните наши учени по професионалното направление. Към датата на изготвяне на рецензията в регистрите SCOPUS/Web of Science се установяват 14 публикации на автора (като десет от тях са представени по конкурса), както и 275 заглавия в регистъра на НАЦИД (42 от тях са представени по конкурса). Всички заглавия по конкурса са публикувани след придобиването на академичната длъжност „доцент“ през 2001 г., като 90% от тях са публикувани и след първото придобиване на академичната длъжност „професор“ през 2012 г.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Анализът на представените документи в конкурса дава основание да направя заключение, че гост-професор д-р Андрей Захариев притежава качества на висок професионалист в областта на финансите, като има значителни приносни моменти както в теорията, така и в нейното практическо приложение. Изпълнени са категорично (с превишение в пъти) минималните наукометрични изисквания за заемането на научната длъжност „Професор“, съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

5. Критични забележки и препоръки

Нямам бележки към кандидата.

Бих препоръчал на гост-професор д-р Андрей Захариев да продължи своите изследвания в областта на теорията на финансите, финансовата децентрализация, финансовия риск мениджмънт и международните финанси.

6. Лични впечатления

Моето лично мнение, базирано на разгледаните материали и личните контакти с гост-професор д-р Андрей Захариев, че той би заел своето достойно място в академичния състав на ВУЗФ на академичната длъжност „Професор“, за която е кандидат.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение считам, че представените документи и материали от гост-професор д-р Андрей Боянов Захариев отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ВУЗФ. Те представят в пълнота неговата научна дейност. На основание на изложеното от мен дотук, като член на научното жури, подкрепям заемането на академичната длъжност „професор“ във Висшето училище по застраховане и финанси от гост-професор д-р Андрей Боянов Захариев.

Препоръчвам на уважаемото Научно жури да изготви доклад-предложение до Академичния съвет за избор на д-р Андрей Боянов Захариев на академичната длъжност „професор“ във ВУЗФ по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“.

София, 11.5.2025 г.

Рецензент _____
Проф. д.н. Евгени Евгениев